

"ולקח הכהן הטנא מידך"

הכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף ללמדו לייחס כל מעשי ידיו בלתי לה' לבדו

הרי לנו דברים ברורים כי ריבוי הרכוש עלול להביא את האדם ח"ו לשכוח את ה', עד כדי כך שיטעה לומר: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". ויש לומר כי זהו שאמר החכם מכל אדם (קהלת ה-יב): "יש רעה חולה ראיתי תחת השמש עושר שמור לבעליו לדעתו". כלומר החולה הרעה היא כאשר העושר הוא "שמור לבעליו", שנדמה לו שהוא הבעלים של הכסף שהרוויח בכוחו ועוצם ידו, ושוכח שהקב"ה נותן לו כח לעשות חיל.

והנה מה שמזכיר הכתוב באזהרה זו את הידים - "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", יותר מכל האיברים היינו משום שרוב פעולות האדם נעשות באמצעות שתי ידיו. ויש להוסיף בדרך רמז כי שתי פעמים י"ד בגימטריא כ"ח, ומזה נובע שיטעה כי "כוחי ועוצם ידי", היינו כ"ח הבא משתי "ידי", "עשה לי את החיל הזה", ועל כך מזכיר הכתוב: "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כ"ח לעשות חיל".

מעתה ירווח לנו להבין המצוה המיוחדת של הבאת מנחת ביכורים אחרי כניסתם של ישראל לארץ ישראל, כי כל זמן שהיו ישראל במדבר וירד להם לחם מן השמים מדי יום ביומו, מאחר שלא עמלו על כך במעשי ידיהם, לא היתה סכנה שיפלו ברשת היצר לתלות את ההצלחה במעשיהם, אבל אחרי שנכנסו לארץ שפסק המן לרדת מן השמים, ותחת זה עבדו בעמל ידיהם בשדות ובכרמים, לחרוש ולזרוע, להשקות ולקצור, הרי מתעוררת הסכנה שיתלו את ההצלחה בעצמם בבחינת: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה".

לכן צוה הכתוב: "והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה", אשר אז כבר תעמול בעבודת שדות וכרמים להצמיח ולקצור הפירות שזרעת, והרי יש סכנה שתתלה את הצלחה בכוחך ועוצם ידיך, לכן העצה על כך היא, "ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נותן לך ושמנת בטנא, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן

הבאת מנחת ביכורים כדי להכיר טובה לה'

פתח דברינו יאיר לבאר הענין בזה, על פי מה שפירש רש"י על הכתוב הנ"ל: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו", ומקור הדבר בספרי: "ואמרת אליו, שאינך כפוי טובה". נמצינו למדים מזה, כי שורש המצוה של קריאת פרשת ביכורים הוא מצד הכרת טובה להקב"ה. ביאור זה מתאים להפליא עם דברי "חינוך" (מצוה תרו) שמבאר כן הטעם למצות הקריאה על מנחת הביכורים:

"משרשי המצוה, לפי שהאדם מעורר מחשבותיו ומצייר בלבבו האמת בכח דברי פיו, על כן בהיטיב אליו השם ברוך הוא ובברכו אותו ואת אדמתו לעשות פירות, וזכה להביאם לבית אלקינו, ראוי לו לעורר לבבו בדברי פיהו ולחשוב, כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם, ויספר חסדיו יתברך עלינו ועל כל עם ישראל דרך כלל, ועל כן מתחיל בענין יעקב אבינו שחלצו האל מיד לבן, וענין עבודת המצריים בנו והצילנו הוא ברוך הוא מידם, ואחר השבח מבקש מלפניו להתמיד הברכה עליו, ומתוך התעוררות נפשו בשבח השם ובטובו זוכה ומתברכת ארצו, ועל כן ציונו ברוך הוא על זה כי חפץ חסד הוא".

ויש להוסיף תבלין מדוע דוקא כאן בפרי האדמה, יש ענין מיוחד להביע הכרת טובה להקב"ה על ידי הבאת מנחת ביכורים, על פי מה שמזכיר אותנו הכתוב בפרשת עקב אזהרה חמורה (דברים ח-יא):

"השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך... פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך המוציאך מארץ מצרים מבית עבדים... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל".

בפרשתנו פרשת כי תבוא דבר בעתו מה טוב להתבונן על מצות הבאת מנחת ביכורים בבית המקדש אל הכהן אשר יהיה בימים ההם, והשילוב הנפלא של תנופת המנחה על ידי הכהן המניח את ידו תחת יד הבעלים ומניף, והנה הם הפסוקים (דברים כו-א):

"והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלקיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה, ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלקיך נותן לך ושמנת בטנא, והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך לשכן שמו שם, ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו, הגדתי היום לה' אלקיך כי באתי אל הארץ אשר נשבע ה' לאבותינו לתת לנו, ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלקיך".

רש"י מפרש: "ולקחת מראשית - אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שביכרה, כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי זה ביכורים... ולקח הכהן הטנא מידך - להניף אותו. כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף". ומקור הדבר בספרי (פרשת ראה סימן יא) על הפסוק (דברים יב-ו): "והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ואת תרומת ידכם ונדריכם ונדבותיכם ובכורות בקרכם וצאנכם". ופירש רש"י בשם הספרי: "תרומת ידכם, אלו הביכורים שנאמר בהם ולקח הכהן הטנא מידך".

וצריך ביאור מה שמכנה הכתוב ביכורים בתואר: "תרומת ידכם", שהרי לכאורה עיקר המצוה הוא להניף את הביכורים, אלא שאי אפשר להרים את הביכורים אלא על ידי הרמת הידים, אם כן מה ראה הכתוב להדגיש את הרמת הידים ולא את הרמת הביכורים. זאת ועוד צריך ביאור להבין בדרך עבודה השווה לכל נפש, מהו ענין התנופה בדרך זו שהכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף את הביכורים.

בכל פעולות הידים יש חשש שלא ליפול ברשת היצר המכניס הרהורי כפירה של: "כוחי ועוצם ידי"

תכלית הבאת ביכורים כדי להביע הכרת טובה לה' ולעקור בכך הרהורי הכפירה של כוחי ועוצם ידי

"תרומת ידכם, אלו הביכורים", תכלית הרמת הביכורים כלפי מעלה לייחס כל מעשי ידיו בלתי לה' לבדו

הכהן שאין לו חלק ונחלה כי אם משלחן גבוה מניח ידו תחת יד הבעלים להניף את הביכורים לשם ה'

מצות נטילת ידים להרים ידיו לה'

ועתה בא וראה כי על פי האמור יפתח לנו פתח להבין מצות נטילת ידים שתיקנו חכמינו ז"ל לפני אכילת לחם. זאת ועוד, מה שמבואר בראשונים [שנביא לקמן] שצריך להרים את הידים בשעת הנטילה כלפי מעלה. והנה בגמרא מצינו שני טעמים על מצות נטילת ידים, טעם אחד מבואר בגמרא (חולין קו): "נטילת ידים לחולין מפני סרך תרומה", וטעם ב' מבואר בגמרא (ברכות נג): "התקדשתם אלו מים ראשונים". והביאור בזה כמו שהסביר ב"משנה ברורה" (סימן קנח ס"ק א) בשם הסמ"ג (מצוה כז):

"טעם תקנת נטילה הוא משני דברים, אחד מפני סרך תרומה, והיינו כיון דידיים עסקניות הן ונוגעים בכל דבר, ובזמן שהיה נוהג טומאה וטהרה והכהנים אכלו תרומה, היו צריכין ליטול ידיהם מדברי סופרים קודם אכילת תרומה כדי שלא יטמאוהו בנגיעתן, וכדי שיהיו רגילין הכהנים בזה, גזרו גם כן על כל איש ישראל האוכל פת שאסור לאכול עד שיטול ידיו, וגם עכשיו שאין הכהנים אוכלין תרומה מפני הטומאה, לא בטלה תקנה זו כדי שיהיו רגילים בני ישראל כשיבנה בית המקדש במהרה בימינו לאכול בטהרה, ועוד טעם לתקנת נטילה משום נקיות וקדושה, וסמכו בגמרא אקרא דוהתקדשתם והיייתם קדושים".

ולכאורה יפלא מה ראו חכמינו ז"ל לחייב נטילת ידים משום סרך תרומה שלא שייך כלל בזמן הזה. אך לפי האמור הביאור בזה, כי היות שעיקר הפרנסה מתייחס ללחם ככתוב (בראשית ג-ט): "בזעת אפיך תאכל לחם", והנה עיקר הניסיון שיש לאדם הוא בפעולות הידים, שהיצר מנסה להפילו בטעות של "כוחי ועוצם ידי", על כן תיקנו חכמינו ז"ל מצות נטילת ידים טרם שיאכל לחם, כדי לטהר בכך את הידים מכל נדנוד מחשבת פיגול.

העשרתי את אברם, ובכך תשפיע עלי מחשבת פיגול בדרך של כח הפועל בנפעל, אלא רצוני להשריש בכל הבריות אמונת ה' שהקב"ה הוא הון ומפרנס לכל הברואים.

על פי האמור נשכיל להבין מה שמצינו בגמרא אצל רבינו הקדוש רבי יהודה הנשיא (כתובות קד): "בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיעתי בעשר אצבעותי ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה". הענין בזה על פי המבואר בגמרא (ברכות נז): "עשירותם הגדולה של אנטונינוס ורבי: "שלא פסק משלחנם, לא צנון ולא חזרת ולא קשואין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים". ואמרו עוד (גיטין נט): "מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד".

הנה כי כן זהו הענין שזקף: "עשר אצבעותי כלפי מעלה", לרמז בכך כי על אף גדולתו בתורה ובעשירות, לא נפלו ידיו למטה להחזיק טובה לעצמו בבחינת "כוחי ועוצם ידי", אלא כל ימי חייו הרים את עשר אצבעותיו כלפי מעלה, לייחס כל מעשי ידיו לה' שנתן לו כח לעשות חיל. וזהו גם כן ביאור הגמרא (שבת קיח): שנקרא "רבינו הקדוש", משום "שלא הכניס ידו תחת אבנטו". רמזו בזה כי מעולם לא נפלו ידיו למטה מאבנטו להחזיק טובה לעצמו, אלא תמיד הרים את שתי ידיו כלפי מעלה לייחס הכל לשם ה'.

מעתה הנה מה טוב ומה נעים להבין מה שמכנה הכתוב מצות ביכורים: "תרומת ידכם", כי אמנם כן צריך להניף את המנחת ביכורים כלפי מעלה, כדי לגלות בכך שהוא מייחס את צמיחת הפירות להקב"ה שהוריד את הגשמים בעתו והצמיח את הפירות, אולם יחד עם זה העיקר הוא הרמת הידים כלפי מעלה, כדי לגלות בכך שכל מה שפעל היה רק בכח ה', אשר ממכון שבתו משגיח על כל יושבי הארץ לתת להם את אכלם.

שמו שם, ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם ואמרת אליו, ופירש רש"י: "שאינך כפוי טובה", אלא אתה מביע בהבאת הביכורים הכרת טובה להקב"ה, שהוריד לך גשמים בעתם והצמיח לך את הפירות הללו.

תנופת הביכורים עם הידים לתלות הכל במעשי ה'

רחש לבי דבר טוב לבאר בזה הענין הנשגב של מצות תנופת מנחת הביכורים, זאת ועוד מה שמכנה הכתוב הנ"ל בפרשת ראה את הביכורים בתואר "תרומת ידכם", על שם הרמת הידים ולא על שם הרמת הביכורים, כי כאשר אדם מרים את ידיו כלפי מעלה, הרי הוא מגלה דעתו בכך שהוא תולה את כל מעשי ידיו בהקב"ה שוכן שמים, שמשפיע לו "כח" כדי שיוכל לפעול בשתי ידיו [ב' פעמים י"ד בגימטריא כ"ח], כמו שכתוב (תהלים לג-ג): "משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם, ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ".

יומתק להבין בזה מה שמצינו אצל אברהם אבינו אחרי שניצח במלחמה את ארבעת המלכים כדי להציל את לוט בן אחיו כתוב (בראשית יד-כא): "ויאמר מלך סדום אל אברם תן לי הנפש והרכוש קח לך, ויאמר אברם אל מלך סדום הרימותי ידי אל ה' א-ל עליון קונה שמים וארץ, אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם". ופירש רש"י: "הרימותי ידי, לשון שבועה, מרים אני את ידי לא-ל עליון". וצריך ביאור מה שאמר "הרימותי ידי", ולא אמר בפירוש: "נשבע אני".

אך לפי האמור יש לומר כי מלך סדום בהיותו שורש הרע של אנשי סדום, ובפרט בעניני ממונות כמו שכתוב (שם יג-ג): "ואנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד" - "מאד" הוא רמז על עניני ממונות, כמו שדרשו (ברכות נד). על הכתוב (דברים ו-ה): "ובכל מאדך - בכל ממונך", ביקש להכניס בלבו של אברהם חמדת הממון, לרכוש שהרוויח במעשי ידיו על ידי שנלחם עם המלכים, לכן אמר לו: "תן לי הנפש והרכוש קח לך", כי זכית בו במעשי ידך.

אולם אברהם אבינו שהבין כוונתו הרעה השיב לו מיד בנחישות ובנחרצות: "הרימותי ידי אל ה' א-ל עליון קונה שמים וארץ", בכל מעשי ידיו שאני פועל בעולם אני מרים את ידי לה', כדי לעקור בכך הרהורי הכפירה של: "כוחי ועוצם ידי", ולגלות בכך את אמונתי הגדולה בבחינת: "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל", לכן אין רצוני לקחת מכל אשר לך כדי שלא תאמר אני

מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף", כי הכהן בגודל קדושתו שאין לו חלק ונחלה עם שאר ישראל, יש בו כח של קדושה להשפיע על איש ישראל שמביא ביכורים ממה שטרם בפעולת ידיו בשדות וכרמים, כדי שיוכל לקדש את הידים לה' ולזכור שהכל בא לו מאת ה'.

יומתק להבין איך דבר זה רמוז במה שכתוב: "ולקח הכהן הטנא מידך", כלומר שיקח את הטנא "מידך" - שלא תתלה את הצלחת הצמיחה במעשי "ידיך", בבחינת: "כוחי ועוצם ידי", אלא מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף את הביכורים, להשפיע עליו לתלות הכל במעשי ה' בבחינת: "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל".

ברכת כהנים בנשיאת כפים

ועתה בא וראה נפלאות התורה כי על פי האמור יאירו עינינו להבין מה שנצטוו הכהנים לברך את ישראל בהרמת ידיהם, ועל שם כך מכנים חכמינו ז"ל בגמרא (תענית כו:): את ברכת הכהנים בתואר: "נשיאת כפים". ובגמרא (סוטה לח:): למדו כן ממה שכתוב (ויקרא ט-כב): "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם".

ויש לומר הביאור בזה, כי תכלית הברכה מן השמים היא, שיכיר האדם בכך שהשפע בא לו מאת ה' ועל ידי זה יזכור להעלות מעשי ידיו לה', אבל אם לא יזכור דבר זה אלא יטעה לחשוב כי: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", הרי זה בבחינת: "עושר שמור לבעליו לרעתו", ועל ידי זה עלולות להתהפך אצלו אותיות שפ"ע לאותיות פש"ע.

לכן צוה הקב"ה לכהנים שזכו להתקדש בענין זה, על ידי שלא היה להם חלק ונחלה בתוך ישראל כי ה' הוא נחלתם וגם בכח קדושת תורתם, שיברכו את ישראל בברכות עולם הזה, כדי שישפיעו עליהם מקדושתם, שיוכלו גם הם להתקדש בעניני עולם הזה ולהרים כל מעשי ידיהם לה'.

כאשר נתבונן נראה כי ענין זה רמוז בפסוק הראשון של ברכת כהנים (במדבר ו-כד): "יברכך ה' וישמרך". ופירש רש"י: "יברכך, שיתברכו נכסיך. וישמרך, שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממנוך". ומקור הדבר במדרש (במדבר יא-ה): "יברכך ה' בעושר, וישמרך מן הליסטים". ולפי המבואר הכוונה בזה כי אחרי שנתברכו ישראל בנכסים הם צריכים ברכה מיוחדת "וישמרך" מן הליסטים והשודדים, שהם היצר הרע וחבורת מרעיו המפילים את האדם ברשת המינות של: "כוחי ועוצם ידי".

אברהם אבינו אמר: "הרימותי ידי אל ה'"
לייחס כל מעשי ידי לה' הזן ומפרנס לכל הברואים

מצות נטילת ידים, לטהר את הידים העסקניות
מהרהורי הכפירה של: "כוחי ועוצם ידי"

אחרי הנטילה מגביהים את הידים, להקדיש כל
מעשי ידיו לשמים בבחינת: "שאו ידיכם קודש"

הכהנים מברכים את ישראל בנשיאת כפים, כדי להשפיע
להם כח רוחני שיוכלו להרים את כל מעשי ידיהם לה'

והנה ב"שער המצות" לרבינו האריז"ל (פרשת עקב) מבאר ענין זה על פי תורת הנסתר, כי הדינים שולטים בקצות האצבעות, על כן צריך לרחצן במימי החסד ולהגביהן למעלה עד הראש, כדי שלא יוכלו החיצונים לקבל יניקה מהדינים שבידיו, והגם שדברים אלו שרשם בעינינו נשגבים למעלה מהשגותינו, אולם לפי האמור יש לבאר הענין גם בדרך עבודה, כי הדינים שולטים בקצות אצבעות הידים שכל הפעולות נעשות על ידן, משום שהיצר מכניס באדם הרהורי כפירה של "כוחי ועוצם ידי", על כן תיקנו לרחצן ולטהרן במימי החסד ואחר כך להגביהן כלפי מעלה, כדי לגלות בכך שאנו מאמינים באמונה שלימה שכל מעשי ידיו הם רק מהקב"ה שנותן לנו כח לעשות חיל.

"ולקח הכהן הטנא מידך"

בדרך זו במסילה נעלה לבאר מה גדלו מעשי ה' מאד עמקו מחשבותיו, שצוה להביא את הביכורים לפני הכהן: "ובאת אל הכהן אשר יהיה בימים ההם", והוסיף לומר: "ולקח הכהן הטנא מידך", שהכוונה בזה כפירוש רש"י בשם הספרי: "כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף", על פי מה שכתוב (דברים י-ח): "בעת ההוא הבדיל ה' את שבט הלוי לשאת את ארון ברית ה', לעמוד לפני ה' לשרתו ולברך בשמו עד היום הזה, על כן לא היה ללוי חלק ונחלה עם אחיו, ה' הוא נחלתו כאשר דבר ה' אלקיך לו".

מבואר מזה שאין לכהנים והלויים משבט לוי נחלת שדות וכרמים, כי אם ממה שמקבלים נחלת ה' מתרומות ומעשרות של ישראל. והענין בזה שביקש הקב"ה לקדש את שבט לוי, שלא יצטרכו לעבוד בידיהם בשדות וכרמים לחרוש לזרוע ולקצור, כדי שיוכלו להתקדש ביתר קלות שלא יפלו ברשת היצר של: "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה".

הנה כי כן זהו ביאור הטעם שצוה הקב"ה: "ולקח הכהן הטנא מידך", שהכוונה בזה: "כהן

וזהו שרמוזו חז"ל שתיקנו נטילת ידים משום "סרך תרומה", כלומר כדי שיוכל לקיים כראוי הציווי של: "תרומת ידכם", שצריך להרים את כל פעולות הידים לה'. וזהו גם כן ענין הטומאה שגזרו על הידים מחמת הטעם של: "ידיים עסקניות הן", כי מחמת שהידיים עוסקות בכל מיני פעולות יש בהן חשש טומאה של "כוחי ועוצם ידי", לכן צריך לטהרן במים. נמצא כי שני הטעמים: (א) של "סרך תרומה", (ב) של נקיות וקדושה שכתוב: "והתקדשתם והייתם קדושים", עולים בקנה אחד כפתור ופרח.

להמתיק הדינים השולטים באצבעות הידים

על פי האמור יומתק להבין מה שנוהגים להגביה את הידים למעלה אחר הנטילה, ומקור הדבר בשו"ת הרשב"א (ח"ז סימן תקלד): "וכתב רבינו האי גאון בתשובה לשאלה, כי לשון נטילת ידים על שצריך להגביה ידיו למעלה אחר הרחיצה והוא מלשון (ישעיה סג-ט) וינטלם וינשאם. וכן כתב ה"כל בו" (הלכות נטילת ידים סימן כג).

וב"דרך סעודה" למהר"ם פאפראש כתב: "זוקף ראשי האצבעות למעלה כנגד הראש אחר הנטילה, שנאמר (תהלים קיט-מח) ואשא כפי אל מצותיך אשר אהבתי, כדי שיתברכו כולם ממקום העליון... ויאמר (שם קלד-ב) שאו ידיכם קודש וברכו את ה'". ומקור הדבר בזוהר חדש (מדרש רות דף פז טור א): "צריך להגביה ידיו בשעה שמברך לאחר נטילה, ויקדש ידיו דכתיב שאו ידיכם קודש וברכו את ה'".

וכן כתב בשו"ת הקדוש (הגהות לשער האותיות אות עד): "קיבלתי לאחר שנטל ידיו והגביהם כדלעיל, קודם שיעשה הברכה יאמר הפסוק שאו ידיכם קודש וברכו את ה', ואין זה נקרא הפסקה, ויכוון להסוד שרמזתי (מאמר שמיני מעשרה מאמרות) בהג"ה זקף רבי אצבעותיו".

בארץ מנעו עצמם ממנהג זה מחשש יוהרא, וגם כדי שלא יעשו אחרים כמותם.

בדרך זו מוסיף ה"חקל יצחק" לבאר כמין חומר מה שאמר אברהם אבינו למלך סדום: "הרימותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ", ומפרש בתרגום: "ארמית ידי בצלו", כלומר שאני מתפלל בהרמת ידי, וכל כך למה, משום שלא נהנית מעולם הזה שנברא בעשרה מאמרות אפילו כאצבע קטנה שלא לשם שמים, וכל שכן שאין ברצוני ליהנות מרכוש שבא לידך בעבירה: "אם מחוט ועד שרוך נעל ואם אקח מכל אשר לך ולא תאמר אני העשרתי את אברם".

הרמת ידים בתפלה עקירת כוחי ועוצם ידי

לפי דברינו יש להוסיף תבלין לדבריו הקדושים, כי הטעם שנהגו האבות הקדושים ומשה רבינו להתפלל בהרמת ידים כלפי מעלה, היינו כי לפעמים כאשר אדם מתפלל להקב"ה מתעורר הקטרוג מצד מדת הדין, שאין ראוי להשפיע לאדם זה שפע רב טוב, מחשש שהשפע עלול להיות אצלו בבחינת: "עושר שמור לבעליו לרעתו", על ידי שיתלה את השפע בכוחו ועוצם ידו.

לכן נהגו אבותינו להתפלל בהרמת ידים כלפי מעלה, כי בגודל קדושתם שיערו בעצמם שכל מה שישפיע להם הקב"ה, לא יגרום לשום הרהור של כוחי ועצם ידי, אלא אדרבה ירימו את כל מעשי ידיהם כלפי מעלה, לייחס הכל להקב"ה בבחינת: "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל", ועל כך אמר אברהם אבינו: "הרימותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ". אולם בדורות האחרונים שמפאת העניות והגלות מעטים הם במדרגה זו, שיכולים להעיד על עצמם שבטוחים הם בכך, שלא יכנס בהם אפילו הרהור של כוחי ועוצם ידי, לכן המנהג הוא שלא להרים ידים בתפלה, שלא נהיה בכלל: "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני".

לכן אפילו הקדושים אשר בארץ כרבא ושאר חכמי התלמוד נמנעו מלהתפלל כן, כי חששו שגם המוני עם שאינם במדרגה זו ינהגו להתפלל כן, אבל ברור שהחובה מוטלת עלינו לעמוד בכל כוחנו להרים ולייחס את כל מעשי ידינו לה', ועל כך התפלל דוד המלך נעים זמירות ישראל (תהלים צ-ז): "ויהי נועם אדני אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו", שנזכר תמיד להמשיך את נועם ה' על מעשי ידינו.

ועוד (שם יז-יב): "ויהי ידיו אמונה עד בוא השמש". ומפרש בתרגום אונקלוס: "והוה ידוהי פריסן בצלו עד דעל שמשא".

בהמשך דבריו הוא מוכיח, שכבר בימי האמוראים פסקו להרים את הידים בשעת התפלה כמבואר בגמרא (שבת י.): "רבא שדי גלימיה ופכר ידיה ומצלי, אמר כעבדא קמי מריה". ופירש רש"י: "חובק ידיו באצבעותיו כאדם המצטער מאימת רבו". וכתב הרמב"ם (תפלה פ"ד ה"ד) "ומניח ידיו על לבו כפותין הימנית על השמאלית ועומד כעבד לפני רבו באימה ביראה ופחד". הרי מבואר שרבא כבר לא הרים את ידיו כלפי מעלה אלא הניחן זו על זו, וצריך ביאור מה גרם לשינוי הגדול הזה.

ישוב נפלא של החקל יצחק

והנה מצינו ישוב נפלא ב"חקל יצחק" (פרשת לך לך ד"ה ויאמר אברם אל מלך סדום), בהקדם מה שפירש הדרשן הגדול רבי משה אלשיך דברי נעים זמירות ישראל (תהלים קלד-ב): "שאו ידיכם קודש וברכו את ה'", על פי מה שמצינו בגמרא (כתובות קד.): "בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר רבונו של עולם, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה". ומבאר האלשיך כוונת רבינו הקדוש לפי מאמרם ז"ל (אבות פ"ה מ"א): "בעשרה מאמרות נברא העולם", והרי הם בבחינת עשר אצבעותיו של הקב"ה כביכול שברא בהן את העולם.

וזהו הענין שהרים רבינו הקדוש עשר אצבעותיו כלפי מעלה, באמרו שלא נהנה מעולם הזה אפילו כאצבע קטנה, לרמוז שמכל הדברים שנבראו בעולם על ידי עשרה מאמרות הכוללים כל העולם ומלואו, לא נהניתי מהם אפילו כאצבע קטנה כי עשיתי הכל לשם שמים. וזהו פירוש הכתוב: "שאו ידיכם קודש", אם תזכו להרים ידיכם קודש כלפי מעלה כרבינו הקדוש, ולומר שלא נהניתם מכל עניני עולם הזה שנבראו בעשרה מאמרות כי אם לשם שמים, "וברכו את ה'" - אזי ראויים אתם לברך את ה' בשבח והודאה.

הנה כי כן מבואר היטב מה שנהגו האבות הקדושים עד הנביאים להתפלל בהרמת ידים, כי הם היו במדרגה זו שלא נהנו מעולם הזה שנברא בעשרה מאמרות רקבלתי לה' לבדו, לכן היו יכולים להתפלל בהרמת ידים. אולם בזמננו שמעטים הם במדרגה זו, המנהג הוא שלא להרים ידים בתפלה, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים קא-ז): "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני", ואפילו הקדושים אשר

יש להוסיף פרפרת נאה על פי מה שמבואר ב"מצודת דוד" להרדב"ז (מצוה עח) וכן כתב הגה"ק החיד"א ב"חומת אנך" (פרשת נשא), כי ג' פסוקים שבברכת כהנים מכוונים כנגד ג' האבות הקדושים, נמצא כי הפסוק הראשון: "יברכך ה' וישמרך" הוא כנגד אברהם אבינו. והנה אצל אברהם הרי כתוב שאמר למלך סדום: "הרימותי ידי אל ה' אל-עליון קונה שמים וארץ", כדי לגלות בכך אמונתו הטהורה שכל מעשי האדם מתייחסים להקב"ה, לכן דוקא בפסוק הראשון של ברכת כהנים שהוא כנגד אברהם הכהנים מברכים: "יברכך ה' וישמרך" - יברכך בנכסים וישמרך מן הליסטים, שילכו ישראל בדרכו של אברהם להרים את ידיהם כלפי מעלה בבחינת: "הרימותי ידי אל ה'".

וזהו שאמר הקב"ה מיד אחרי ברכת כהנים (במדבר שם-כז): "ושימו את שמי על בני ישראל ואני אברכם", שישפיעו לישראל קדושה שיזכרו תמיד כי "אני אברכם", שהקב"ה מברכם ולא בכוחם ועוצם ידם. הנה כי כן מטעם זה צוה הקב"ה לכהנים לברך את ישראל בהרמת ידים, כדי שישפיעו בכך קדושה לישראל שגם הם יזכו להרים את פעולות הידים לה', בבחינת: "תרומת ידכם", לקיים תמיד בלי הרף מה שנאמר: "וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל".

הטעם שאין אנו מתפללים בהרמת ידים כהאבות הקדושים

והנני להעלות בזה על שלחן מלכים רעיון נכבד, ליישב על פי כל האמור מה שתמה אחד מגדולי האחרונים בשו"ת "באר שבע" (דף קיא.), על מה שאין אנו נוהגים להתפלל בהרמת ידים למעלה כמו שנהגו אבותינו:

"מנעורי תמהתי, למה אין אנו נוהגים להתפלל בזקיפת ידים למעלה כמו שנהגו אבותינו מעולם, כמו שנאמר הרימותי ידי אל ה' אל-עליון וגו', ותרגום אונקלוס ארימית ידי בצלו קדם ה' וכו', ובבראשית רבה (טו-טז) בפרשת חיי שרה בפסוק (בראשית כד-טז) ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק, איתא, אמר רב הונא צפת שידו שטוחה בתפלה, אמרה ודאי אדם גדול הוא לך שאלה עליו".

וכן מצינו אצל משה רבינו (שמות ט-כט): "ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרוש את כפי אל ה'". ומפרש בתרגום אונקלוס: "אפרוש ידי בצלו קדם ה'". וכן מצינו במלחמת עמלק (שם יז-יא): "והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל".

לרפואה השלימה של האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני שתחי' - נדבת משפחת מהדב הי"ו -

לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com